

UDK 811.163.42'342.8

81'271.1

Izvorni znanstveni rad

Ivo Škarić
Filozofski fakultet, Zagreb
Hrvatska

NAGLASC IZ SUPROSTAVLJENIH PRAVILA

SAŽETAK

Prihvatljivost silaznih naglasaka na početnim slogovima u riječima, koje opće naglasno pravilo u standardnome hrvatskome ne dopušta, ispitao sam na gramatenskim naglasnim preoblikama. Na uzorku od osamdesetak studenata fonetike promatrao sam govornu produkciju i vrijednosne sudove o slušanim inačicama naglašavanja u četirima paradigmatama gdje se temeljni dugouzlazni metatonira u silazni, i to u paradigmi infinitiv – prezent (npr. pisati – pišem (pišem)), nominativ jednine – genitiv množine (npr. kútak – kútaka (kútākā)), nominativ jednine – vokativ jednine (npr. stránac – stránče) i muški gram. parnjak – ženski gram. parnjak (stránac – stránka). Kad mjesto naglasaka u osnovnome obliku riječi nije na prvome slogu, onda se metatonirani naglasak zatiče na nepočetonome slogu, gdje ga standardno pravilo ne dopušta (npr. ?sankcioniramo?, ?Amerikanaca?, ?Napolitanče?, ?poslodavka?). To mjesto tada pritišću dva suprostavljena pravila – 1. da se vjerno ostvari dubinska jezična paradigma i 2. da se poštuje ritmičko sintagmatsko pravilo o nedopuštanju silaznih naglasaka na tome mjestu. Pokus je pokazao da kvalificirani autohtoni govornici općega hrvatskoga u aktivnome govoru i u ocjeni ponuđenih inačica na slušano uvelike daju prednost vjernome govornom ostvarenju dugosilaznoga naglasaka na nepočetonom slogu, čime se opravdano ustvrdilo da su klasični i opći prihvaćeni dva različita hrvatska idioma.

Ključne riječi: silazni naglasci, naglasci, akcentuacija, hrvatski jezik, govorna produkcija, vrijednosni sudovi (fonetika)

Ovo je ispitivanje na crti brojnih prijašnjih problematiziranja i ispitivanja pojava silaznih naglasaka na nepočetnim slogovima u riječima u općem svehrvatskome govoru, a gdje se prema davno postavljenom pravilu ne bi smjeli nalaziti (Anić 1969; Magner i Matejka 1971; Vukušić 1984; 1993; 2000; Silić 1997; Škarić i dr. 1987; Škarić i Lazić 2002; Škarić i Varošaneć-Škarić 2003; Varošaneć-Škarić 2001; Varošaneć-Škarić i Škavić 2001). Jednom se bila nakratko razvila i polemika u Jeziku o tome (Škarić i dr. 1996, 1996a; Vukušić 1996, 1996a). Budući da su, međutim, polemike po svoj naravi premalo dijalektičke rasprave, a više su eristične, svadaćake, premalo su *ad rem*, a previše *ad hominem*, brzo su polemičari s olakšanjem prihvatili člančić, koji je glavni urednik Jezika nazvao Sloga na kraju akcentološke polemike (Škarić i dr. 1996b). Jedna je i druga strana priznala činjenicu da silaznih naglasaka ima u općem hrvatskome na nepočetnim slogovima i da ta pojava nije neznatna. Bitna je razlika, međutim, ostala netaknuta, a to je kvalifikacija činjenice silaznih naglasaka na nepočetnome slogu. Prema jednima je (Škarić i dr.) potpuna sloboda mjesta silaznih naglasaka unutarinja osobina općega hrvatskoga jezika, a prema drugima to je akcidencija u hrvatskome jeziku koja "nije neznatna, ali nije baš jezgrena za hrvatski jezik" (Vukušić 1996a:153). Ovim se sadašnjim ispitivanjem želi otkriti baš to: je li suvremenim autohtonim govornicama općeg hrvatskoga silaznost na nepočetnom slogu unutarjezični generativni nalog ili je to tek na pojedinim riječima privremena stilemska ili elastična taktička distorzija, jer je "inzistiranje na novoštokavskom prenošenju naglasaka baš u svakoj prilici i pod svaku cijenu za hrvatsku naglasnu normu – nerealno" (Vukušić 1996a:152). Ovdje u uvodu želim najaviti, a što će se u zaključku obrazloženo ustvrditi, da se u zbilji ne radi o suprostavljenim mišljenjima o istom predmetu, nego da se imaju na umu različiti predmeti, o kojima se onda posve naravno izriču različiti sudovi. Nesporazume stvara to što se umišlja da bi svatko trebao pretpostaviti o čemu se misli ili o čemu bi jedinome valjalo misliti. A razmišlja se jednom o tzv. klasičnome, normiranome književnom jeziku, a drugi put o općem svehrvatskome prihvaćenome idiomu. Prvi je donesen političkom odlukom, i u tom je pogledu nenaravan, pa zato i neprikladan kao predmet znanstvenoga ispitivanja; njega se može samo opisivati, objašnjavati, poučavati, dograđivati, zastupati, o njega se ogriješiti ili ga odbijati. Drugi živi idiom nije normiran nego je govornicima naravan i u stalnome je stanju nastajanja kroz proces optimalizacije komunikacije. Takav je i te kako podložan znanstvenome ispitivanju. Klasični je hrvatski idiom u strukturalnoj jezgri klon jednog novoštokavskog govora, a općeprihvaćeni hrvatski idiom izrasta iz svih hrvatskih govora. Opći je stereotip da se na prvi gleda kao na čisti sustav, kao na "konkretni" idiom, a na drugi kao na "apstraktni" idiom, kao na bastard, a ne kao na oplemenjeni hibrid. Da su komunikacijski optimalizirani idiomi u početku valorizirani negativno kao vulgarne destrukcije izvornika, kao omaške, redakcije ili ublaženo varijantne, pokazuje povijest mnogih jezika, a ovdje se prisjetimo romanskih jezika iz klasičnoga latinskoga, slavenskih

jezika iz starocrkvenoslavenskoga, te bošnjačkoga, crnogorskoga, hrvatskoga i srpskoga iz klasičnoga hrvatskosrpskoga.

Teorijska je potka ovoga ispitivanja i zaključivanja tzv. teorija optimalnosti (engl. *optimality theory*) Princa i Smolenskog iz 1993. (Archangeli i dr 1997, Dekkers i dr 2000). Prema toj teoriji, jezik je u govornicima njihovo nesvjesno znanje, koje lingvistika nastoji opisati. To se znanje sastoji od univerzalnih zabrana ili naloga (*constraints*), koji mogu biti onemogućeni (*violated*) od drugoga jačega, a koji im proturječe. Univerzalna je gramatika skup onemogućivih naloga, a posebnu gramatiku nekoga jezika čini posebna hijerarhija tih naloga. Dakako, moj je pristup sociofonetski, a to znači parametrijski, a ne kategorički kakav je lingvistički, pa sljedbeno i fonološki (v. Pierrehumbert 1990; Keating 1990: "only phonetic rules deal with numerical values"). U mojem se ispitivanju do rangova naloga dolazi na temelju količina u kojima se ostvaruju pojedini nalozi, pa ti podaci ne kazuju samo koji je nalog jači od kojega drugoga, nego i za koliko je jači.

Da silazni naglasci na nepočetnim slogovima mogu u općem prihvaćenom hrvatskom slijediti jači nalog ako iznosi na površinu dubinski jezični lik (nalog vjernosti, engl. *faithfulness*) nego onaj koji ne dopušta silaznost na nepočetnomu slogu, obrazložili smo u članku Silazni naglasci na nepočetnim slogovima još jednom nakon Vukušića (Škarić i dr. 1996a). Tu tvrdnju ovdje empirijski provjeravamo. Opće prihvaćeni hrvatski idiom ovdje je određen uzorkom ispitanika i uputom koja im je dana. Svi su ispitanici školovani hrvatski govornici. Življenjem su i porijeklom roditelja iz svih hrvatskih krajeva te dobro zastupaju hrvatska narječja. Naime, ispitanici procjenjuju da je na njihov govorni razvoj utjecao u prosjeku čakavski sa 8,6%, kajkavski sa 34% i štokavski sa 57,4%, što približno odgovara raspodjeli koja je nađena i u drugim istraživanjima (Škarić i Varošanec-Škarić 2003). Svi su ispitanici studenti fonetike raznih godišta, njih sedamdesetak, osamdesetak. Zadana im je uputa da zamišljaju sebi poželjan hrvatski jezik koji je prikladan za opći javni govor, a ne onaj način govora koji im je spontano najbliži u privatnome govoru. Dakle, veličinom, kompetentnošću, porijeklom i mišlju na poželjan opći javni govor naš uzorak ispitanika može dobro predstavljati kolektivno znanje idioma koji označavamo kao svehrvatski prihvatljiv idiom.

Izvedena su dva upotpunjujuća pokusa. U prvome, pokusu A, ispitanici su bili aktivni govornici koji su generalrali naglaske iz svojih jezičnih pravila, a u drugome, pokusu B, ispitanici su slušali riječi različito naglašene te su procjenjivali prihvatljivost različitih naglasnih ponuda. U fokusu nisu bile pojedine riječi, nego gramatičke preoblake u kojima se osnovni morfem s uzlaznim naglaskom alomorfira u silazni, što je omogućilo da promatramo naglasne programe u dubljem, općenitijem jezičnom sloju. Izabrane su četiri karakteristične paradigmatске preoblake: infinitiv – prezent, nominativ jednine – genitiv množine, nominativ jednine – vokativ i gramatički muški parnjak – ženski parnjak (v.T-1).

Tablica 1. Četiri ispitivane morfemske naglasne preoblike.
Table 1. The four morphemic transformations of accents.

Naglasni tipovi / Accentual types	Naglasne kušnje / Accentuation doubts
infinitiv – prezent: pisati – pišem*	sankcionirati – ? sankcioniram ?
nominativ jednine – genitiv množine: kútak – kútākā	Amerikānac – ? Amerikanaca ?
nominativ jednine – vokativ jednine: strānac – strānče	Napolitānac - ? Napolitanče ?
muški parnjak – ženski parnjak: strānac – strānka	poslodāvac – ? poslodavka ?

Pokus A

Prigodan uzorak od 73 studenta fonetike imao je zadatak da pročita 50 parova rečenica (v. prilog I). Te su rečenice tipa a) Nemoj živcirati! To me živcira., b) To je komarac. Ima mnogo komaraca., c) Naide Indijac. Stani, Indijče!, d) Ovo je omladinac, a ono je omladinka. Potom su četiri kompetentna fonetičara (E. Pletikos, I. Škarić, Đ. Škavić i G. Varošaneć-Škarić) dva puta u razmaku tjedan dana i više preslušavali snimke tih pročitanih rečenica i označavali naglasak u preobličenim riječima iz prvih rečenica u drugim rečenicama. Tako je dobiveno osam slušanja za svaku riječ izgovorenu od 73 ispitanika, što iznosi (8x73) 584 naglasnih transkripcija za svaku ispitivanu riječ, a za svih 50 riječi ukupno 29 200 transkripcija. Dakako, svi ispitanici nisu istu riječ uvijek jednako naglašavali niti su četiri fonetičara svaki uvijek podjednako čuli, pa ni istu riječ jedan fonetičar nije u oba slušanja uvijek jednako naglasno transkribirao, te se tako našlo ukupno za sve riječi devet izgovoreno-odslušanih naglasnih oblika (uz zanemarivanje nenaglašenih duljina). Ti su naglasni oblici: 1) dugosilazni naglasak na izvornome slogu (ds), npr. *omladīnaca*, 2) kratkosilazni naglasak na izvornome slogu (ks), npr. *omladīnaca*, 3) kratkouzlazni naglasak na izvornome slogu (ku), npr. *omladīnaca*, 4) dugouzlazni naglasak na početnome slogu (du), npr. *omladīnaca*, 5) poludugi dinamički naglasak, "zagrebački" (zg) na početnome slogu, npr. *omladīnaca*, 6) prebačeni naglasak na slog ispred kao kratkouzlazni (pku), npr. *omladīnaca*, 7) prebačeni naglasak na slog ispred kao kratkosilazni (pks), npr. *omladīnaca*, 8) prebačeni naglasak na slog ispred kao "zagrebački" (pzg), npr. *omladīnaca* i 9) prebačeni naglasak na prvi slog, čelni (pč), npr. *omladīnaca*. U prilogu II nalaze se ispisi broja transkripcija za sve ispitivane riječi, a u prilogu III poredane su riječi prema vrijednosti H, koja označava stupanj raspršenosti ili nereda – entropiziranosti naglasnih transkripcija za pojedinu riječ (H je

* U ovom se radu zanemaruje zanaglasna duljina, pa se dalje znak " " za nenaglašenu duljinu ne će rabiti

maksimalan 3,17, što je log 2 9, koliko bi bilo da su sve navedene mogućnosti podjednako zastupljene). Iz podataka za H vidljivo je da su preobliske muško-ženski gramatički rod naglasno našim ispitanicima i slušačima najraznolikije, a da su zbog provjere ubačene naglasno neproblematične riječi, jer na njih ne djeluju jači proturječni naglasni nalozi (kutaka, stranče, svira, znanče, piše), najmanjega raspršenja (v. te riječi u prilogu II i III). Vrijednosti H sugeriraju pravilo kako je količina naglasnoga nereda razmjerna količini i snazi sukobljenih naloga.

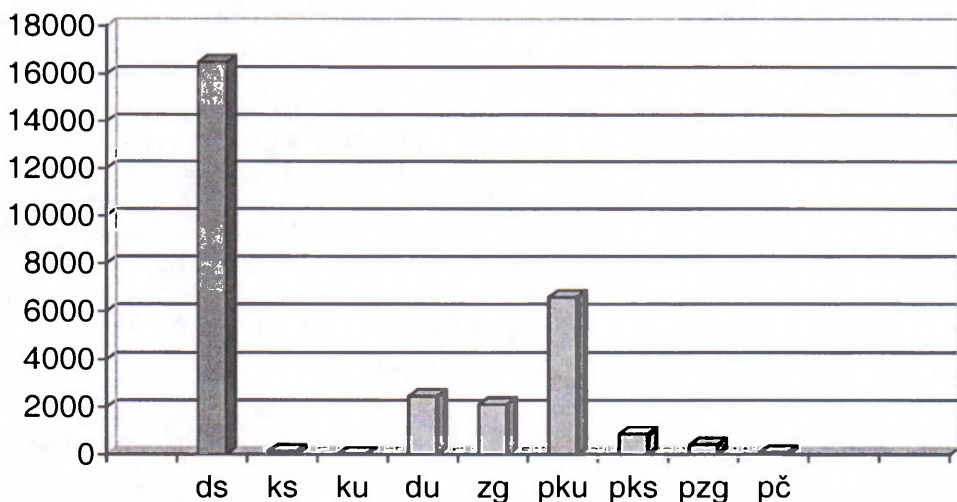
Zbrojni podaci o naglasnim preoblikama za sve četiri ispitivane paradigme i za ukupni uzorak riječi dani su u tablici 2 i prikazani histogramom na sl. 1.

Tablica 2. Zbrojni podaci za naglasne preobliske.
Table 2. The total number of each accentual transformation.

	ds	ks	du	ku	zg	pku	pkš	pzg	pč	zbroj	H
žr	2348	15	2099	19	774	1647	54	36	16	7008	2,05
	33.50%	0.21%	29.95%	0.27%	11.04%	23.50%	0.77%	0.51%	0.23%	100.00%	
pr	2602	23	22	5	270	3890	424	354	2	7592	1,69
	34.27%	0.30%	0.29%	0.07%	3.56%	51.24%	5.58%	4.66%	0.03%	100.00%	
vj	5751	49	239	1	677	544	235	20	76	7592	1,34
	75.75%	0.65%	3.15%	0.01%	8.92%	7.17%	3.10%	0.26%	1.00%	100.00%	
gm	5789	40	101	4	397	495	166	14	2	7008	1,02
	82.61%	0.57%	1.44%	0.06%	5.66%	7.06%	2.37%	0.20%	0.03%	100.00%	
zbroj	16490	127	2461	29	2118	6576	879	424	96	29200	1,52
	56.47%	0.43%	8.43%	0.10%	7.25%	22.52%	3.01%	1.45%	0.33%	100.00%	

Legenda: žr – ženski rod, pr – prezent, vj – vokativ jednine, gm – genitiv množine; ds – dugosilazni, ks – kratkosilazni, du – dugouzlazni, ku – kratkouzlazni, zg – "zagrebački", pku – prenešeni kratkouzlazni, pkš – prenešeni kratkosilazni, pzg – prenešeni "zagrebački", pč – prenešeni čelni; H – entropija, tj. raspršenje podataka (ovdje maksimalna 3,17)

Key: žr - the feminine form, pr - the present tense, vj - the vocative singular form, gm - the genitive plural form; ds - the long-falling accent, ks - the short-falling accent, du - the long-rising accent, ku - the short-rising accent, zg - the "Zagrebian" accent, pku - the shift of the short-rising accent, pkš - the shift of the short-falling accent, pzg - the shift of the "Zagrebian" accent, pč - the shift of the initial accent, H - entropy, i.e. dispersion of results (the maximum value here is 3,17)

Slika 1. Histogramski prikaz rasprišenja naglasnih oblika za cijeli uzorak ispitivanih riječi.

Figure 1. The histogram of the dispersion of accentual types for all of the examined words.

Podaci brojem i slikom govore o prednosti dugosilaznih naglasaka (56,47%) na gramatemu kojemu je unutarnja jezična osobina upravo ta silaznost. Tu unutarnju osobinu iskazuju u potpunosti riječi *svira, piše, znanče, stranče, kutaka*, na kojima nisu djelovali jaki proturječni nalozi, pa one ukupno ostvaruju ds u 93,42% slučajeva unatoč činjenici da je uzorak ispitanika sadržavao više od 40% nenovoštokavske podloge i bez obzira na neizbježnu nesigurnost transkribiranja. Taj podatak potvrđuje, što je bilo vidljivo iz vrijednosti H, dobro poznavanje općega hrvatskoga jezika naših ispitanika u detalju koji je ovdje fokusiran – metatoniranje du u ds pri obličnome alomorfiranju.

Izdvojeno izračunat postotak ds preoblika za složenice (srednoškolkica, poslodavka, megalomanka, jezikoslovac, moreplovac, Nizozemac, prirodoznanac, brodolomac, dragovoljac) iznosi 67,18%, što je očekivano više od prosjeka svih riječi.

Od četiriju tipova naglasnih preoblika, najviše ds na izvornome slogu nalazimo u genitivu množine (82,61%), zatim u vokativu jednine (75,75%), a znatno manje u prezentu (34,27%) i još manje u ženskim parnjacima (33,00%). Te su vrijednosti obrnuto proporcionalne veličini H, što govori da s padom broja ds odgovora ne raste izrazito jedno drugo naglasno ponašanje, nego raste stupanj neodlučnosti, kaotičnosti. Riječi koje predstavljaju ženske gramatičke parnjake iskazuju nekoliko približno jednakih naglasnih rješenja (v. prilog II), a glagoli su

se podijelili na dva podskupa – na vrlo česte i izvorno hrvatske riječi (živcira, izazivaš, zadržavaš, pokušavaš, prepíšeš), koje "pravilno" prebacuju naglasak u najvećem broju slučajeva na slog ispred gdje je kratkouzlazni (pku je u tom podskupu zastupljen sa 66,95%), i na podskup rjeđih glagola posuđenica (sankcioniramo, analiziram, funkcionira, interesira), na kojima se pku javlja znatno rjeđe – u samo 48,12% slučajeva, a u kojima se ds na izvornome slogu pojavljuje vrlo često (43,07%). Moglo bi se reći da je kod čestih glagola našim govornicima naglasak "u uhu", da djeluje analogijom, a kod rjeđih da im više dolazi iz gramatike, dedukcijom.

Treba upozoriti kako su u raskoraku s idiomom koji posjeduju naši ispitanici kabinetske jezične preporuke da bi, ako se već ne prenosi ds naglasak s nepočasnoga sloga, valjalo ga barem prebaciti u du (ili zadržati du iz osnovnoga oblika), jer takvih se transkripcija za gm pojavilo samo 1,44% (npr. puritánaca). Ista napomena stoji i za čelni (pč) naglasak u vj, koji vrlo rijetko naši govornici ostvaruju – samo 1,00% (npr. jėzikoslovčė).

Razmišljajući na način koji vrlo uopćeno slijedi teoriju optimalnosti, možemo zamisliti da pri gramatičkom preoblikovanju naglasaka djeluje skup naloga. Taj skup konstruiramo a posteriori od ostvarenih kandidata generativnih naglasnih rješenja, kojih smo našli da ih ima devet prije navedenih. Ti se nalozi mogu izraziti ovako:

I Izvedi prozodijsku konturu tē riječi kako si zapamtio da najčešće govore tu riječ u tom obliku uzorni govornici! Taj je nalog onaj "na sluh" za pojedine učestale slučajeve (kao što su prije navedeni dobro poznati glagolski oblici). Takvo je generiranje oblika analogijom, proizlazi iz htjenja da se bude u standardu, bilo posebnim nastojanjem ili prepuštanjem svojem organskome idiomu ako je taj novoštokavski, za koji čvrsto vjerujemo da je uzoran.

II Metatoniraj du iz polaznog oblika u ds, kakav je alomorfirani oblik (za neke skupine riječi) prezenta, genitiva množine, vokativa jednine i ženskoga gramatičkoga parnjaka! Ta silaznost pr, gm, vj i žr pripada nesvjesnome jezičnome znanju, dubinski je jezični oblik za opći hrvatski, pa njezina površinska izvedba slijedi nalog vjernosti.

III Ne izgovaraj silazni naglasak na nepočasnom slogu! To je ritmičko-sintagmatski nalog koji u novoštokavskim govovima djeluje već stoljećima, a fatalan je, tj. jači od svih drugih koji mu proturječe u propisanome hrvatskome.

IV Zadrži naglasak na slogu osnovnoga oblika riječi! Taj nalog ide za tim da se u preobličenoj riječi nastoji očuvati njezin identitet.

V Prebaci silazni naglasak oslabljeno na slog ispred! Taj nalog proizlazi iz onemogućenoga naloga IV nalogom III. On obilježuje novoštokavsku naglasnu ritmiku, pa se združuje u govornicima i s nalogom I.

VI Prebaci naglasak neoslabljeno na čelni položaj u riječi! Taj je nalog dijakronijski stariji, što znači i dijalektalno rasprostranjeniji od naloga V. Međutim, zahvaća ograničen broj jezičnih likova, pa mu je analogijska snaga slabija.

VII Zadrži isti temeljni naglasak (du i zg) na istome slogu! Taj se nalog očituje kao radikalizirani nalog IV. Taj nalog propušta nalog III i IV kad oni onemogućuju naloge V i VI. U izravnome je sukobu s nalogom II.

VIII Zadrži svoj nestandardni naglasak! Taj nalog navodi govornika da izgovori naglasak riječi po svojoj govornoj navici ako ne uspijeva drukčije. U ovom se ispitivanju taj nalog očitovao kao zg te kao ks i pks, koji se tu javljaju zbog nestandardnoga tronaglasnoga sustava govornika. Češće se očituje kad su drugi nalozi proturječni, pa je gotovo potpuno onemogućen u riječima u kojima glavni nalozi nisu u sukobu (u riječima *svira, piše, znanće, stranče, kutaka*).

Tih su se osam naloga ostvarili ovoliko ili onoliko u jednome ili u nekoliko naglasnih rješenja, od njih devet koliko ih se pojavilo. Pridruživanje naglasnih rješenja nalogima prikazano je u tablici 3, gdje je naveden i broj i postotak ostvarenih naloga. Sve količine do 100%-tne, predstavljaju količine onemogućenih naloga. Niti jedan nalog nije fatalan u smislu da je sposoban onemogućiti svaki drugi nalog koji bi mu proturječio.

Tablica 3. Ukupan broj i postotak ostvarenih prozodijskih naloga.

Table 3. The sum and the percentage of realized accentuation instructions.

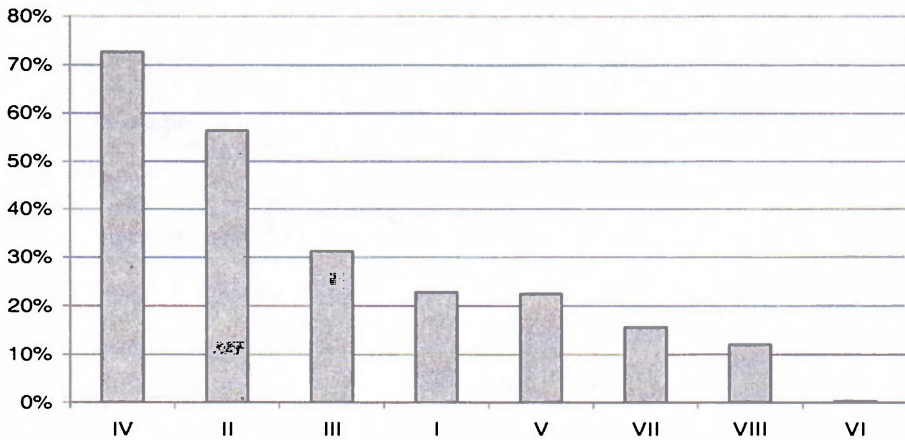
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
6672 22,85%	16490 56,47%	9133 31,28%	21225 72,69%	6576 22,52%	96 0,33%	4579 15,68%	3548 12,15%
pku+pč	ds	du+pku +pč	ds+ks+ku+ du+zg	pku	pč	du+zg	zg+pzg+ pks+ks

Manifesnoga poštivanja naloga I, koji traži slijeđenje uzornih govornika, bilo je 6672 zapisa ili 22,85%, što je začuđujuće malo s obzirom na dugogodišnji autoritet propisane prozodije Hrvata. Taj su nalog, dakle, u 77,15% slučajeva spriječili jači nalozi. Nasuprot tomu nalog II, koji traži vjerno ostvarenje morfemske metatonije du u ds na "zabranjenome" nepočetnome slogu, očitavao se čak 16 490 puta ili, da parafraziram, u ipak "jezgrenih" 56,47% slučajeva. Taj nalog podupire daleko najjači nalog (IV) o zadržavanju naglasnoga mjesta (sa 21 225 ili 72,69% ostvarenja).

Tablica 4 sadrži svih osam naloga, poredanih prema jakosti izraženoj brojem i postotkom ostvarenih njihovih naglasnih oblika. To isto pokazuje i slika 2.

Tablica 4. Nalozi poredani prema broju manifestiranih naglasaka.
Table 4. Instructions arranged by the number of realized accents.

1	21225 72,69%	IV	Zadrži naglasak na slogu osnovnoga oblika riječi! Keep the accent on the syllable of a lemma!
2	16490 56,47%	II	Metatoniraj du iz polaznog oblika u ds, kakav je alomorfirani oblik (za neke skupine riječi) prezenta, genitiva množine, vokativa jednine i ženskoga gramatičkoga parnjaka! Transform the long-rising from the lemma into the long-falling, as required by the present tense, the genitive plural form, the vocative singular form and the feminine form!
3	9133 31,28%	III	Ne izgovaraj silazni naglasak na nepočetnom slogu! Do not use falling accents on non-initial syllables!
4	6672 22,85%	I	Izvedi prozodijsku konturu tē riječi kako si zapamtio da najčešće govore tu riječ u tom obliku uzorni govornici! Produce the prosodic contour of the word in the way you remember exemplary speakers produce it!
5	6576 22,52%	V	Prebaci silazni naglasak oslabljeno na slog ispred! Lax and shift the falling accent to the previous syllable!
6	4579 15,68%	VII	Zadrži isti temeljni naglasak (du i zg) na istome slogu! Keep the same original accent (the long-rising and the "Zagrebian") on the same syllable!
7	3548 12,15%	VIII	Zadrži svoj nestandardni naglasak! Keep your nonstandard accent!
8	96 0,33%	VI	Prebaci naglasak neoslabljeno na čelni položaj u riječi! Shift the accent to the initial syllable of a word without laxation!

Slika 2. Histogramski prikaz jakosti naglasnih naloga.
Figure 2. The histogram of the accentuation instruction force.

Ovako poredani naglasni nalozi predstavljaju sociolingvističku apstraktnu gramatiku ispitivanoga prozodijskoga segmenta onoga idioma koji je određen karakteristikama ispitanika i uputom koju su slijedili da nastoje proizvoditi govorne likove na sebi zamislivom poželjnom općem hrvatskome. Ta je gramatika vjerojatnosna; predstavlja stohastički proces koji se komunikacijski sređuje prema sve oblikovanijem tako da vjerojatniji oblici postaju sve izrazitiji, a manje vjerojatni sve rubniji. Ovdje to znači da sve četiri preoblake za stanovite kategorije riječi, tj. preoblaka gm, pr, vj i žr metatoniraju du u ds bez metatakse, što postaje gramatički sve nedvojbeniji nalog, koji sve više onemogućuje konkurentne naloge. Naravno, unutar toga općega stohastičkoga procesa prvoga stupnja aproksimacije ostvaruju se podsustavi viših Markovljevih stupnjeva aproksimacije, kao što su podsustavi prezenta čestih glagola, neki već usvojeni likovi žr i čelni naglasci u vj nekih imenica. To su u tom "programiranome kaosu" neki manji virovi suprotnih smjerova u sklopu većega suprotnoga. Uostalom, i ovaj segment alomorfiranja du u ds, koji pratimo u ovom ispitivanju također je tek manji vir u matici jezičnoga toka iz kojega se izdvaja posebnošću svojih kruženja.

Pokus B

Spiker Hrvatskoga radija gosp. Z. Tomac izgovorio je svih 50 riječi iz pokusa A na sve naglasne načine kakvima su ispitanici izgovarali, osim onih krajnje rijetkih načina. Tako izgovorene riječi snimljene su i dane u slučajnome redosljedu na procjenu. Procjenitelji su bila 82 studenta druge i treće godine fonetike. Procjenjivali su poželjnost naglašavanja kakvo upravo čuju te riječi u

tom obliku za opći hrvatski govor. Svoj su sud upisivali na ljestvici od sedam stupnjeva gdje je 1 značio krajnje neprihvatljiv naglasak te riječi u tom obliku, a 7 najpoželjniji. Na tablici 5 nalaze se prosjeci ocjena svih 82 procjenitelja.

Tablica 5. Prosjek ocjene poželjnosti za pojedini naglasni ostvaraj u pojedinim prozodijskim paradigrama.
Table 5. Average grades of the desirability for each accent realization in each prosodic paradigm.

	ds	du	zg	pku	pks	pč
gm	5,89	4,12	5,39	3,80		
pr	4,22		4,34	5,54	5,03	
vj	5,38	4,62	4,83	3,51	3,42	3,24
žr	4,78	4,69	4,35	3,49	3,54	2,07
x	5,08	4,47	4,73	4,08	3,99	3,05

Najbolju prosječnu ocjenu za sve ispitivane paradigme dobiva ds, tj. metatonirani du u ds na temeljnome slogu. Slijedi poludugi dinamički (zg), a zatim du bez pomaka naglasnoga mjesta, pa tek nakon tih naglasnih rješenja standardni pomaknuti pku. Usporedimo li taj redosljed s onim iz pokusa A, a koji je utvrđen prema broju zapisa naglasnih izgovaranja, vidimo da je i u naglasnome vrednovanju naših kompetentnih procjenitelja alomorfni dugosilazni na nepočetnome temeljnome slogu najprihvatljiviji za opći hrvatski kad se sluša drugoga, kao što je u takvome idiomu i u vlastitome govoru. Oslabljeno premješten naglasak (pku) na četvrtom je mjestu prema vrijednosti, a ne na drugome, kao što je to prema broju ostvarenja (v. T – 2). Zanimljivo je da je zadržavanje du iz temeljnoga oblika riječi (ili metatoniranje metatoniranoga) prihvatljivije pasivno nego što je spremnost da se tako i govori. Pogotovo to vrijedi za "zagrebački", koji je s prosječnom ocjenom 4,73 poželjniji nego što se ostvaruje, a očekivalo bi se suprotno – da je u niskoj cijeni, ali da ga govornici s toga područja spontano govore jer ne umiju drukčije. Reklo bi se da postoje simpatije prema zg naglasku i u onih koji ga mogu i neizgovarati.

Usmjeri li se pogled na pojedine kategorije, vidi se da je ds u gm i u vj vrlo visoko vrednovan, ali isto tako pku za pr visokom ocjenom odskače nad drugim naglascima, što je već bilo utvrđeno u pokusu A prema broju ostvarenja, pogotovo u čestih glagola. Sličnu visoku ocjenu ima i pks u pr, vjerojatno zbog visoke tolerancije slušača na ks umjesto ku (v. Škarić i Varošanec-Škarić 2003).

Ako vrijednosne sudove o slušanim načinima naglašavanja riječi protumačimo kao potvrde slušačeve prozodijske gramatike, možemo povezati ocjene za pojedine naglasne likove s nalogima na način kako je to povezano u pokusu A. Veličina ocjene označit će stupanj odobravanja pojedinoga naloga.

Nalozi poredani prema veličini ocjena (T – 6) predstavljaju hijerarhiju onemogućivih naloga, gdje viši položaj znači: radije ovako nego drukčije, ako je oboje nemoguće.

Tablica 6. Hierarhijska snaga naloga na temelju srednje vrijednosti ocjena.
Table 6. The hierarchy of the force of each instruction based on the mean score.

1	5,08	II	Metatoniraj du iz polaznog oblika u ds, kakav je alomorfirani oblik (za neke skupine riječi) prezenta, genitiva množine, vokativa jednine i ženskoga gramatičkoga parnjaka! Transform the long-rising from the lemma into the long-falling, as required by the present tense, the genitive plural form, the vocative singular form and the feminine form!
2	4,79	IV	Zadrži naglasak na slogu osnovnoga oblika riječi! Keep the accent on the syllable of a lemma!
3	4,62	VII	Zadrži isti temeljni naglasak (du i zg) na istome slogu! Keep the same original accent (the long-rising and the "Zagrebian") on the same syllable!
4	4,48	VIII	Zadrži svoj nestandardni naglasak! Keep your nonstandard accent!
5	4,13	III	Ne izgovaraj silazni naglasak na nepočetnom slogu! Do not use falling accents on non-initial syllables!
6	4,08	V	Premjesti silazni naglasak oslabljeno na slog ispred! Lax and shift the falling accent to the previous syllable!
7	3,97	I	Izvedi prozodijsku konturu tē riječi kako si zapamtio da najčešće govore tu riječ u tom obliku uzorni govornici! Produce the prosodic contour of the word in the way you remember exemplary speakers produce it!
8	3,80	VI	Prebaci naglasak neoslabljeno na čelni položaj u riječi! Shift the accent to the initial syllable of a word without laxation!

I pokus pasivnoga naglašavanja potvrđuje dominantnost morfemske preoblake du u ds na istome slogu i kad taj nije početni u riječi. Novoštokavsko prebacivanje naprijed toga naglaska ni u slušanju ispitivanih paradigma nije u visokoj cijeni (nalog V), kao što takvo nije ni osobito brojno u govornoj

proizvodnji. Vrlo je poželjno zadržavanje naglaska na slogu polaznoga lika (nalog IV), što se iskazalo i u pokusu A. Općenito stoji da je pokus B potvrdio glavne nalaze pokusa A, o čemu govori i visoka koreolacija ($r = 0,71$) između vrijednosti naloga iz ta dva mjerenja. Zato se može zaključiti da ta dva pola – aktivni i pasivni pripadaju istom idiomu hrvatskoga jezika, sa stanovitom razlikom u odnosu prema standardnome idiomu: aktivni pol nešto više nastoji biti bliži standardnome, a pasivni je tolerantniji prema nestandardnim likovima.

Standardni hrvatski idiom i opći prihvaćeni hrvatski idiom

U klasičnome standardnome hrvatskome idiomu prozodijski nalozi za ispitivane paradigme hijerarhijski su postavljene ovako: 1. Izvedi prozodijsku konturu tē riječi kako si zapamtio da najčešće govore tu riječ u tom obliku uzorni govornici!, 2. Metatoniraj du iz polaznog oblika u ds, kakav je alomorfirani oblik (za neke skupine riječi) prezenta, genitiva množine, vokativa jednine i ženskoga gramatičkoga parnjaka!, 3. Ne izgovaraj silazni naglasak na nepočetnom slogu!, 4. Zadrži naglasak na slogu osnovnoga oblika riječi!, 5. Prebaci silazni naglasak oslabljeno na slog ispred!, 6. Prebaci naglasak neoslabljeno na čelni položaj u riječi!, 7. Zadrži isti temeljni naglasak (du i zg) na istom slogu!, 8. Zadrži svoj naglasni nestandardni naglasak (tronaglasni ili jednonaglasni "zagrebački")!. Ti su nalozi poredani na takav način kategorički, jer propisi nisu dostupni mjerenju.

Opravljanje za konstrukciju takvoga poretka nalazi se u postojećim standardološkim pravilima. Prvi je zahtjev vodeći jer on drugim riječima izriče da je potrebno slijediti sva pravila, što uzoran govornik upravo to čini. Odmah za tim slijedi fatalni nalog, tj. onaj koji onemogućuje sve druge koji mu proturječe, o nedopuštanju silaznoga naglaska na nepočetnome slogu, a o čemu je u uvodu govoreno. To je pravilo preuzeto iz novoštokavskih dijalekata, ali je i postroženo u standardu jer ti dijalekti propuštaju iznimke. Ako je taj nalog zadovoljen, onda se nalog o metatoniranju du u ds u ovim paradigmama ostvaruje, a to se događa kad temeljni oblik ima du na prvome slogu u riječi. Ako temeljni oblik nema du na prvome slogu, onda se ostvaruje nalog o oslabljenome prenosu naglaska na slog ispred (pku), što dolazi također od vrlo staroga novoštokavskoga pravila. Općenito je rjeđe rješenje neoslabljeni prijenos na čelni položaj (češće u vj nego u drugim oblicima), a još rjeđe je propuštanje nepreobličenoga du na istome slogu, premda neki standardolozi i to smatraju prihvatljivim. Na posljednjem je mjestu nedopustiva nestandardna tronaglasna, dvonaglasna ili jednonaglasna akcentuacija, koju sprečavaju svi nadređeni nalozi, pa onima koji ne znaju drukčije, preostaje šutnja na standardnome idiomu.

Opće prihvaćeni hrvatski idiom, određen navedenim ispitanicima i uputom koju su slijedili u aktivnome i pasivnome govornom ponašanju, a mjerenim kroz pokus A i B, s jedne strane, te klasični standardni hrvatski idiom, a on je za gramatički segment koji je u ovome radu promatran opisan gore navedenim redosljedom naloga, s druge strane, zbog zornije usporedbe prikazani su tabelarno (T – 7).

Tablica 7. Usporedni prikaz redosljeda naloga u općem prihvaćenom hrvatskom idiomu i u klasičnom standardnom idiomu.

Table 7. The comparison of the order of instructions in the general received Croatian idiom and in the classical standard idiom.

	Nalozi	rangovi		
		A	B	C
I	Izvedi prozodijsku konturu tē riječi kako si zapamtio da najčešće govore tu riječ u tom obliku uzorni govornici! Produce the prosodic contour of the word in the way you remember exemplary speakers produce it!	4	7	1
II	Metatoniraj du iz polaznog oblika u ds, kakav je alomorfirani oblik prezenta, genitiva množine, vokativa jednine i ženskoga gramatičkoga parnjaka! Transform the long-rising from the lemma into the long-falling, as required by the present tense, the genitive plural form, the vocative singular form and the feminine form!	2	1	3
III	Ne izgovaraj silazni naglasak na nepočetnom slogu! Do not pronounce falling accents on non-initial syllables!	3	5	2
IV	Zadrži naglasak na slogu osnovnoga oblika riječi! Keep the accent on the syllable of a lemma!	1	2	5
V	Prebaci silazni naglasak oslabljeno na slog ispred! Lax and shift the falling accent to the previous syllable!	5	6	4
VI	Prebaci naglasak neoslabljeno na čelni položaj u riječi! Shift the accent on the initial syllable of a word without laxation!	8	8	6
VII	Zadrži isti temeljni naglasak (du i zg) na istome slogu! Keep the same original accent (the long-rising and the "Zagrebian") to the same syllable!	6	3	7
VIII	Zadrži svoj nestandardni naglasak! Keep your nonstandard accent!	7	4	8

- A opće prihvaćeni hrvatski idiom – govorenje naglasaka
generally received Croatian idiom - production of accents
- B opće prihvaćeni hrvatski idiom – vrijednosni sud slušanih naglasaka
generally received Croatian idiom - perception and evaluation of accents
- C klasični standardni idiom
classical standard idiom

Rangovi naloga iz pokusa B u glavnome potvrđuju one iz pokusa A, a nešto veće odstupanje u nalogu VIII već je prije protumačeno. S druge strane, A i B uvelike se razlikuju od rangova u standardnome idiomu, napose u nalogima koji su u potki ovoga ispitivanja, a to je odnos prema propuštanju ili nepropuštanju vjernog ostvarenja dubinskoga jezičnoga alomorfa sa silaznim naglaskom bez obzira na kojem je slogu u riječi. Polazeći od tvrdnje u teoriji optimalnosti da različite hijerarhije jednakih naloga tvore gramatike različitih idioma, razilaženje koje se ovdje jasno očituje govori upravo o biidiomičnosti općega hrvatskoga. Nije, dakle, riječ o ispravnome i o pogrešnome jeziku, osim ako se mjeri jedan drugim kad uvijek onaj mjereni odstupa od onoga koji predstavlja mjeru. Nije, dakako, riječ ni o lokalnome i zajedničkome, jer oba su opća. Među njima postoji razlika u načinu priznatosti – klasični je izrijekom priznat, a opći prihvaćeni, ovdje ispitivan, neizrijekom.

REFERENCIJE

- Anić, V. (1969). O jednom akcenatskom procesu u različitim službama književnog jezika. *Jezik* 16, 84-89.
- Archangeli, D., Langendoen, D. T., ed. (1997). *Optimality Theory: An Overview*. Massachusetts, USA: Blackwell Publ.
- Dekkers, J., van der Leeuw, F., van de Weijer, J. ed. (2000). *Optimality Theory: Phonology, Syntax, and Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Keating, A. Phonetic representations in generative grammar. *Journal of Phonetics* 18, 321-334.
- Magner, T. F., Matejka, L. (1971). *Word accent in modern Serbo-Croatian*. The Pennsylvania State University – University Park and London: The Pennsylvania State University Press.
- Pierrehumbert, J. (1990). Phonological and phonetic representation. *Journal of Phonetics* 18, 375-384.
- Silić, J. (1997). Razgovorni stil hrvatskoga standardnog jezika. *Kolo* VI, 4, 483-495.
- Škarić, I., Babić, Z., Škavić, Đ., Varošaneć, G. (1987). Silazni naglasci na nepočestim slogovima riječi. *Govor* IV, 2, 139-151.
- Škarić, I., Lazić, N. (2002). Vrijednosni sudovi o hrvatskim naglasvima. *Govor* XIX, 1, 5-34.
- Škarić, I., Škavić, Đ., Varošaneć-Škarić, G. (1996). Kako se naglašavaju posudnice. *Jezik* 43, 129-138.
- Škarić, I., Škavić, Đ., Varošaneć-Škarić, G. (1996a). O naglašavanju posudnica – još jednom, nakon Vukušića. *Jezik* 44, 66-73.
- Škarić, I., Škavić, Đ., Varošaneć-Škarić, G. (1996b). Sloga na kraju akcentološke polemike. *Jezik* 44, 154-155.
- Škarić, I., Varošaneć-Škarić, G. (2003). Stupanj tolerancije hrvatskih govornika na "pogrešne" naglaske. *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*

2002. Zagreb: Filozofski fakultet, Zagrebačka slavistička škola – Hrvatski seminar za strane slaviste, 291–301.

Varošanec-Škarić, G., Škavić, Đ. (2001). Neutralizacija kratkouzlaznoga i kratkosilaznoga naglasaka u suvremenom hrvatskom prihvaćenom izgovoru. *Govor XVII*, 2, 87–104.

Varošanec-Škarić, G. (2001). Poželjnost nekih kategorija izografnih naglasnih heterofona. *Govor XVIII*, 1, 33–44.

Vukušić, S. (1984). *Nacrt hrvatske naglasne norme na osnovi zapadnog dijalekta*. Pula: Istarska naklada.

Vukušić, S. (1993). O silaznom naglašavanju nepočelnog sloga. *Jezik 40*, 3, 76–79.

Vukušić, S. (1996). Neprihvatljiva naglasnonormativna pravila. *Jezik 44*, 63–66.

Vukušić, S. (1996a). Tko je djelovao, a tko čekao? *Jezik 44*, 151–154.

Vukušić, S. (2000). Kada prenošenje, a kad prilagodba naglasaka? *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, knj. 26, 389–393.

Prilog I / Appendix I

Rečenice koje su ispitanici izgovarali (kurzivom označene analizirane riječi)
 Test sentences pronounced by subjects (test words are italicized)

To je komarac. Ima mnogo
komaraca.

Ono je omladinac, a ovo je
omladinka.

Naprijed je Indijac, a za njim skupina
Indijaca.

Idemo to analizirati! Sada
analiziramo.

On je intelektualac, a ona je
intelektualka.

To mora funkcionirati. Sad već
funkcionira.

On je naš jezikoslovac. Pozdrav,
jezikoslovče!

Jedan Dalmatinac između drugih
Dalmatinaca.

On zna svirati, zato i *svira.*

Prestani pokušavati! Zašto
pokušavaš?

Evo komarac. Crkni, *komarče!*

Tamo je frizer, a ovamo je *frizerka.*

On je Amerikanac, a ona je
Amerikanka.

To je Napolitanac. Daj nam to,
Napolitanče!

On je megaloman, a ona je
megalomanka.

Nemoj živcirati! To me *živcira.*

Jedan neznanac između ostalih
neznanaca.

Nemoj zadržavati! Zašto *zadržavaš?*

On je stranac. Dođi, *stranče.*

Ono je srednjoškolac, a ovo je
srednjoškolka.

To treba sankcionirati, pa zato i
sankcioniramo.

Naide Indijac. Stani, *Indijče!*

On je dragovoljac između mnogih
dragovoljaca.

Jedan sinovac i još pet *sinovaca.*

Prestani izazivati! Zašto *izazivaš?*

Što će Slovenac bez drugih
Slovenaca?

Čovječuljak u masi *čovječuljaka.*

On je Afrikanac, a ona je *Afrikanka.*

On je poslodavac, a ona je
poslodavka.

Treba li ponavljati, ja *ponavljam.*

Nemoj ti obnavljati, on već *obnavlja.*

To je moj kutak. Imam mnogo takvih
kutaka.

On je prirodoznanac. Dobro nam
 došao, *prirodoznanče!*

On je Slovenac, a ona je *Slovenka.*

Može nas interesirati, pa zato nas to i
interesira.

Jedan Amerikanac između brojnih
Amerikanaca.

Dolazi znanac. Zdravo, *znanče!*

To je brodolomac. Evo ti ruke,
brodolomče!

Jedan puritanac između mnogih
puritanaca.

Prilazi neznanac. Zdravo, *neznanče.*

Evo Amerikanac. Oj, *Amerikanče!*

Molim jedan trenutak. Ima mnogo
trenutaka.

To je dragovoljac. Zdravo,
dragovoljče!

On zna pisati, zato i *piše.*

To je Nizozemac. Hej, *Nizozemče!*

Tamo je kondukter, a ovdje je
kondukterka.

To je moreplovac. Hej, *moreplovče!*

To je Albanac, a ono je *Albanka.*

Treba opet prepisati, kad jednom
prepišeš.

On je puritanac, a ona je *puritanka.*

Prilog II / Appendix II

Broj naglasnih transkripcija pojedinačno za ispitivane riječi
 Number of transcribed accent types for each test word

	ispitivane riječi	ds	ks	ku	du	zg	pku	pks	pzg	pč
žr	omladinka	193	3	1	148	87	137	1	0	14
žr	srednjoškolka	273	0	3	154	80	70	2	2	0
žr	frizerka	101	2	1	185	40	216	19	20	0
žr	intelektualka	263	1	8	207	65	40	0	0	0
žr	Amerikanka	207	1	1	149	52	166	6	2	0
žr	puritanka	223	0	1	172	61	123	4	0	0
žr	Afrikanka	210	1	0	194	56	120	1	1	1
žr	poslodavka	221	3	1	181	73	102	1	2	0
žr	kondukterka	171	0	0	209	45	151	5	3	0
žr	megalomanka	213	4	1	150	92	117	5	1	1
žr	Albanka	151	0	1	166	69	192	2	3	0
žr	Slovenka	122	0	1	184	54	213	8	2	0
pr	ponavljam	44	2	0	2	8	409	67	52	0
pr	obnavlja	39	1	1	0	2	400	93	48	0
pr	živcira	109	0	0	3	18	384	30	40	0
pr	izazivaš	87	6	0	2	25	387	40	37	0
pr	sankcioniramo	268	2	0	5	32	265	7	5	0
pr	zadržavaš	96	0	1	1	11	386	40	49	0
pr	analiziramo	316	4	1	1	34	216	7	5	0
pr	interesira	205	1	0	4	23	332	4	15	0
pr	pokušavaš	98	4	0	1	15	393	46	27	0
pr	funkcionira	217	1	2	2	20	311	11	18	2
pr	prepišeš	30	1	0	1	10	405	79	58	0
pr	svira	543	0	0	0	40	1	0	0	0
pr	piše	550	1	0	0	32	1	0	0	0
vj	neznanče	302	8	0	19	56	73	123	3	0
vj	jezikoslovče	466	3	0	10	66	28	2	1	8
vj	moreplovče	487	2	0	19	57	9	2	1	7
vj	Nizozemče	418	9	0	28	70	26	4	2	27

	ispitivane riječi	ds	ks	ku	du	zg	pku	pks	pzg	pč
vj	Amerikanče	362	0	0	45	54	115	4	4	0
vj	komarče	405	16	0	20	64	30	45	4	0
vj	prirodoznanče	502	2	0	12	42	26	0	0	0
vj	brodolomče	491	2	0	3	50	28	3	0	7
vj	Indijče	381	0	0	31	71	53	46	2	0
vj	dragovoljče	460	0	0	5	42	46	2	2	27
vj	Napolitanče	381	3	1	32	55	108	4	0	0
vj	znanče	552	4	0	4	23	1	0	0	0
vj	stranče	544	0	0	11	27	1	0	1	0
gm	trenutaka	473	2	0	5	27	67	9	1	0
gm	komaraca	423	13	0	17	78	47	4	2	0
gm	sinovaca	281	2	0	10	27	122	133	9	0
gm	dragovoljaca	530	0	0	3	25	26	0	0	0
gm	Amerikanaca	516	0	0	10	34	24	0	0	0
gm	Dalmatinaca	500	4	0	13	37	28	1	0	1
gm	čovječuljaka	535	2	0	7	37	2	0	1	0
gm	puritanaca	527	3	0	6	28	20	0	0	0
gm	Slovenaca	461	1	0	3	28	86	4	1	0
gm	neznanaca	487	4	1	8	15	55	13	0	1
gm	Indijaca	517	4	1	14	32	15	1	0	0
gm	kutaka	539	5	2	5	29	3	1	0	0

Prilog III / Appendix III

Stupanj raspršenosti (H) 9 različitih naglašavanja pojedinačno za svaku pojedinačnu riječ

Dispersion (H) of the 9 accent types for each word

ispitivane riječi	H
frizerka	2,13
omladinka	2,13
megalomanka	2,07
Albanka	1,99
Amerikanka	1,99
Slovenka	1,97
poslodavka	1,97
neznanče	1,95
kondukterka	1,94
puritanka	1,93
Afrikanka	1,92
sinovaca	1,89
srednjoškolka	1,87
intelektualka	1,77
Indijče	1,63
izazivaš	1,61
Amerikanče	1,59
komarče	1,58
funkcionira	1,54
živcira	1,53
zadržavaš	1,53
pokušavaš	1,51
Napolitanče	1,51
Nizozemče	1,50
sankcioniramo	1,48
analiziramo	1,47
ponavljam	1,45
prepišeš	1,44
interesira	1,43
obnavlja	1,41
komaraca	1,37
dragovoljče	1,15
jezikoslovče	1,09
Slovenaca	1,01
trenutaka	1,01

ispitivane riječi	H
neznanaca	0,96
moreplovče	0,95
brodolomče	0,91
Dalminaca	0,86
prirodoznanče	0,80
Indijaca	0,73
Amerikanaca	0,69
puritanaca	0,62
dragovoljaca	0,56
kutaka	0,52
čovječuljaka	0,52
stranče	0,44
svira	0,38
znanče	0,37
piše	0,34

Ivo Škarić
Faculty of Philosophy, Zagreb,
Croatia

ACCENTS FROM CONFLICTING RULES

SUMMARY

Although falling accents on initial syllables are not allowed by the general accentuation rule in standard Croatian, they are used in some Croatian dialects. In this study their acceptability in that position has been tested on grammatical paradigm accentual changes. Four paradigms, in which the underlying long-rising accent after metathesis becomes a falling accent, have been tested. These paradigms are: the infinitive - the present tense (e.g. *pisati - pišem (pišem)*), the nominative singular form - the genitive plural form (e.g. *kutak - kutaka (kutaka)*), the nominative singular form - the vocative singular form (e.g. *stranac - stranče*) and the masculine form - the feminine form (e.g. *stranac - stranka*). The sample of about eighty students of phonetics perceptually evaluated the four paradigms and their speech production was also examined. When a non-initial syllable in a lemma is accented, after metathesis the accent is placed on a non-initial syllable, a position not allowed by the standard (e.g. *?sankcioniramo?*, *?Amerikanaca?*, *?Napolitanče?*, *?poslodavka?*). This phenomenon is addressed by two conflicting rules: (1). accurate realization of the underlying structure, and (2). the rhythmical syntagmatic rule which does not allow falling accents on non-initial syllables. The experiment has shown that qualified native speakers of general Croatian prefer the realization of the long-falling accent on a non-initial syllable in both speech production and speech perception. These results lead to the conclusion that classical and general Croatian are two different Croatian idioms.

Key words: *falling accent, accents, accentuation, Croatian, speech production, attitudes (phonetic)*